

TERJE BAALSRUD, tidligere redaktør i Norges Handels- og Sjøfartstidende

Forsvar i forfall mellom to kriger

Den 30. januar 1933 utnevnte den tyske president Hindenburg Adolf Hitler til rikskansler i Tyskland. Særlig sett i ettertid burde dette ført til at «skippertaksfolket blant nasjonene» burde samlet seg til et krafttak og rykket hele vårt forsvar opp av den i dobbelt forstand nedrustede tilstand det befant seg i. I stedet førte det til det motsatte.

Særlig de som mente at Hitler betydde krig (og det var svært mange, særlig på «venstresiden» i Norge) fortsatte og øket arbeidet for et Norge som var enda mer avrustet og forsvarsløst. De som trodde eller iallefall *håpet* at Europa og verden kunne gå roligere tider i møte — Tyskland og Polen skulle bl.a. ganske snart komme til å inngå «ikke-angrepstraktater» som man dengang trodde på — fant ofte(st?) at vi av «budsjettmessige hensyn» måtte knipe inn enda litt mer på bevilgninger til øvelser, ammunisjon, vedlikehold av ubåter og nesten *alt* annet også.

Isolert

Særlig det første fortøner seg idag som et paradoks.

Men det var sannelig ikke det eneste paradoks i en tid hvor Norge var «splendid isolated» fra verdens vonde realiteter. Landets som regel mest forsvarsproklamerende forsvarsminister het Vidkun Quisling, og han fremla det mest ynkelige forsvarsbudsjett som Norge noensinne hadde hatt. Det betegnet lavmålet av vern og et «tynnsnitt» uttrykk for *vernevilje*. Det krøp under danskenes «hva kan det nytte»-holdning, og det kunne bety og betyde i 1940: — en pinlig blottstilling av Sverige og dertil et kuriosum i Europa. Som fasit fortsatte budsjettet den tendens mot null som hadde preget «Forsvars-Norge» helt fra våpenstillstandsda- gen 11/11 1918, noe som i lang tid hadde vært ønsket og villet av en farlig stor del av de norske velgerne.

Her er verken tid eller plass til å diskutere 1890-årene eller forsvarsverdien i et 1905, da kanoner og mitraljøser (det første i Norden) hjalp oss til fred. Og vi kan trykt glemme forsvarsmotstandernes «avvik» fra fortiden, da de i august 1914 stemte for de bevilgninger som Gunnar Knudsen, utenriksminister Ihlen og forsvarsministrene Keilhau (til 10. aug.) og Holtfodt krevet. Da kanonene tiet på Vestfronten, startet norsk nedrust-

ning øyeblikkelig; bare Marinens minesveipere var ennå en tid i sving langs kysten. Og 1920-årene ble hele tiden preget av stadig mindre bevilgninger til «totalforsvaret», et uttrykk vel ingen dengang kjente eller turde bruke: færre øvelser, sløyfing av regimentssamlinger, stadig kortere øvelsestid for de soldater som ikke nød «godt» av den norske særordning med loddrekning, nye særordninger — den ene dårligere enn den andre — og ingen fornyelse av en marine som mest stammet fra forrige århundre med panserskip som forsvarets motstandere med særgelig rett kalte flytende likkister, *det* ble fasiten. Samtidig fortsatte man forsømmelsen av et luftforsvar som nesten ikke eksisterte, og glemte totalt et sivilt luftvern som *absolutt ikke* eksisterte, selv om de ikke skulle skyte et eneste «militært» skudd, bare beskytte alminnelige sivile og eventuelt en regjering mot å få uønskede bomber i hodet.

Lavmål

1933-1934 betegnet lavmålet i norsk forsvar.

Det har aldri vært dårligere, selv om noen (mange) ønsker det *helt* avskaffet.

Verst synes det å være at også *forsvarsviljen* var minimal....

Helt uforklarlig var ikke holdningen til forsvaret dengang.

Først: Verdenskrigen var jo slutt. Selv om det fortsatt ble kjempet i Øst-Europa kunne vi slippe av uten *for* stor risiko.

For det annet: Rent militært trengte selv Norge (!) å samle opp krigens erfaringer før vi (eventuelt) utviklet et vern som skulle trygge oss i neste krig, som noen trodde aldri kom.

For det tredje: Selv om vi beholdt freden, brukte vi penger. Vi måtte helst komme i finansiell orden.

«Klasse-forsvar»

Den fjerde årsak var vel noe sammensatt: Noen påsto at vårt forsvar var et «klasse-forsvar», altså ned med det. Noen var prinsipielt pasifister, altså ned med det militære igjen. Enda en gruppe godtok til nød et slags forsvar, men det skulle helst ikke koste noe. Altså vekk med det så langt som mulig. Dermed forente denne ofte svært så opportunistiske gruppe seg med både pasifister, militærnektende og kommunister, og «stemte forsvaret ned» hvert eneste år i overensstemmelse med den parole som den senere forsvarsminister Monsen slo fast i sin brosjyre: «Militært vanvidd eller sivil fornuft» fra 1933:

«Hver gang det har vært spørsmål om endringer i forsvarsordningen i de senere år, har Det norske Arbeiderpartis stortingsrepresentanter i ovenstemmelse med partiets program opptatt forslag om avskaffelse av hele militærvesenet.»

Den generelle formulering dekket utmerket både tidligere og senere poster i partiets program og dertil hundreder og tusener vedtak fra forsvarsfiendtlige organisasjoner. «Venstrekommunistisk Ungdomsfylking» (det senere AUF, med Einar Gerhardsen som formann) hadde i 1925 sagt det slik: «Det er fedrelandsförræderi i disse tider å kaste penger ut av vinduet til militærvesenet.» Og i 1931 sa Soldatavisen, utgitt av AUF, det slik: «For Norges skyld må militærvesenet vekk.»

Bitterhet

Det var kort og greit — og ble gjentatt uavlatelig. I praksis ble det også langt på vei støttet av dem som visste at en veibevilgning til fylket kunne sikre et gjenvalg bedre enn en forlengelse av soldatens øvelsestid fra 48 til 60 eller 72 dager, som det ble i 1935, selv om den nytiltrådte regjering Nygaardsvold både da og i 1937 opprettholdt sitt prinsipielle standpunkt mot både øvelser og forsvar.

Det er med bitterhet — men uten noen som helst såkalt skadefryd — at man i 1990 repeterer det som heldigvis er *fortid*. Bitterheten øker bare når det huskes at både borgerlige statsråder og stortingsmenn bidro til å rive ned og hindret å bygge opp det vern for både nøytralitet og fred som de ansvarshavende i siste øyeblikk fikk satt *delvis* i sving apriidagene noen år senere.

Europas dårligste

Men selv da gjalt ordene fra generalstabssjefen, senere general Ruge, at vår hær var den slettete utdannede (og utrustede) i Europa. Det hindret ikke at regjeringen to ganger gjorde kabinettsspørsmål mot utvidelse av øvelsestiden til 84 dager. Og at marinen såvidt ble holdt «oven vannet», eller over nullnivået, skyldes vel mest at man ville unngå arbeidsløshet ved Marinens Hovedverft. Det igjen førte tross alt til at Norge fikk 4 (av 6) «Sleipner»-jagere ferdig før 9. april. «Ægir» senket et tysk skip ved Stavanger før det ble bombet selv, «Sleipner» kjempet krigen igjennom ved Møre og i England, «Thor» ble senket av sin sjef, kaptein Røren, ved Fredrikstad, — den var ennå uten sine kanoner, men skulle ikke bli tysk bytte.

Det mente Hitler at hele Norge ble, den 10. juni.

Men det var galt. Tross to generasjoners mest intense agitasjon mot alt forsvar, og tross det mest utrolige forsømmelser mens Europa og verden gikk fra krise til krise, var den innerste forsvarsviljen i behold, noe Narviknavnet mer enn kanskje noe annet gir uttrykk for. Og selv om byen igjen måtte oppgis, gikk landet ikke *ned* med flagget til topps. Flagget *ble* holdt oppe, både i Storbritannia og ikke minst av redere og tusenvis av sjøfolk på de 1000 norske skip som viste det gjennom 5 år på de syv hav....

Anti-Ship Warheads

0000-00-000-0000

2,75 INCH
COMP A3
HEAD RA 79
LOT 00 RA 0

RAUFLOSS philosophy for design of Anti-Ship warheads is to delay detonation until after target penetration. The "RA" Anti-Ship Warhead is developed in accordance to this idea and furthermore meet the special requirement drafted by R.N.A.F. The Warhead will penetrate a ship hull or superstructure of 3 to 12 mm steel, between 0° and 60° NATO. The fuze ensures delayed function and detonation will occur approx. 3 metres inside the target. Detonation releases 1000 effective fragments and intense, durable incendiary for ignition of heavy oils, fuels, lubricants and any other inflammable materials.

RAUFLOSS A/S
Defence Products Division
2831 Raufoss, Norway · Tel.: +(4761) 52 000
Telex: 71144 ra n · Tefx.: +(4761) 52 754